

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НАУКОВИХ І НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ БАЗИ ДАНИХ OPEN UKRAINIAN CITATION INDEX. Кільченко А.В., Лабжинський Ю.А., Ткаченко В.А.

Інститут цифровізації освіти НАПН України, наукові співробітники сектору мережних технологій і баз даних, Україна

Ключові слова: цифрова компетентність, інформаційно-цифрові технології, база даних Open Ukrainian Citation Index, науково-педагогічний працівник.

Постановка проблеми. У сучасному цифровому суспільстві володіння цифровою компетентністю стало необхідною навичкою для всіх людей, незалежно від професії. Інформаційно-цифрові технології (ІЦТ) відкривають нові можливості для створення та обміну знаннями, трансформуючи освіту і науку та покращуючи доступ до навчання [1]. Цифрова компетентність стає важливим компонентом в діяльності наукових і науково-педагогічних працівників. Вона включає в себе вміння ефективно використовувати цифрові ресурси, оцінювати достовірність інформації та впроваджувати нові ІЦТ у дослідницьку діяльність. У зв'язку з цим актуальним є розроблення методик, які базуються на сучасних інструментах для підвищення цифрових навичок.

Цифрова компетентність – це здатність ефективно використовувати ІЦТ для професійної діяльності, навчання та розвитку. Вона охоплює вміння знаходити, оцінювати, створювати та обмінюватися інформацією в цифровому середовищі [2]. *Основні компоненти* цифрової компетентності: інформаційна грамотність, комунікативна грамотність, творча компетентність, технічна грамотність, критичне мислення, безпека в цифровому середовищі [3].

В реаліях сьогодення розвиток цифрової компетентності наукових і науково-педагогічних працівників є важливим аспектом освіти та науки. Використання сучасних інструментів, таких як Open Ukrainian Citation Index (далі – OUCI), може значно підвищити ефективність наукової діяльності.

OUCI – це база даних (далі – БД), яка містить інформацію про наукові публікації українських авторів, включаючи цитування та індексацію. Ця платформа надає можливості для проведення аналізу наукової діяльності, що сприяє підвищенню якості досліджень та навчального процесу [4].

Проект OUCI (<https://ouci.dntb.gov.ua/>) розроблений Державною науково-технічною бібліотекою України з метою створення пошукового сервісу та БД наукових цитувань, які інтегруються з усіма науковими виданнями, що використовують систему Cited-by від Crossref та підтримують Initiative for Open Citations. Станом на 28.02.2025 р. БД OUCI містить 167 млн статей з усього світу, 1917 вітчизняних журналів з різних наукових дисциплін від 367 видавців та 656,89 тис. наукових праць в українських виданнях.

OUCI надає доступ до даних про видання, статті, аналітику та ін. Завдяки цій БД можна здійснити моніторинг вебресурсу вітчизняного фахового видання «Інформаційні технології і засоби навчання» (далі – *Фахове видання*). (<https://ouci.dntb.gov.ua/editions/AZDRoMnV/>), на профільній сторінці якого представлені **основні показники**: кількість статей за роками (1801) та цитувань (715), *h-індекс* (9) та *i10-індекс* (5). Найбільш продуктивним автором є О. М. Спірін (33 публікація), тоді як найцитованіший автор – Н. В. Морзе (8 публікацій, 19 цитувань). Також вказані найпопулярніші статті та рейтинги (10 найкращих публікацій видання та Індексом Гірша) (рис. 1).

У розділі сервісу OUCI *Аналітика* в галузі знань *Освіта/Педагогіка* наведено найкращі 10 вітчизняних видань за кількістю статей, де *Фахове видання* займає 9-ту позицію.

Інформаційні технології і засоби навчання

Information Technologies and Learning Tools

The electronic journal is an established pedagogical technically-based forum for publication and communication in the use of ICT in education and ICT pedagogical studies.

Показники

Кількість публікацій	Кількість цитувань
1801	715
h-індекс	i-10 індекс
9	9
найпродуктивніший автор	найцитованіший автор
Олеґ Михайлович Спірін (публікацій: 33)	Natalia Morze (публікацій: 8, цитувань: 19)

Найцитованіші публікації видання

ОБЛАЧНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ: ПРОИСХОЖДЕНИЕ THE CLOUD TECHNOLOGIES OF LEARNING: ORIGIN ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: ВИТОКИ

Журнальна стаття [WOS](#) [Scopus](#) [70](#)

Oksana M. Markova, Serhiy O. Semerikov, Andrii M. Striuk

The research goal is to investigate the evolution of the concept of utility computing in the works of foreign researchers in the years 1959-1966. First the A. O. Mann's results and expanded overview of the D. F. Parkhill's results on the concept of computer (information) utility were introduced in the domestic scientific circulation. Functionally identity of the computer utility and cloud computing concepts was proved, as well as refined t...

DOI: 10.33407/ITL.v46i2.1234 [Повний текст](#)

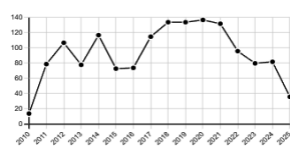
2015, Інформаційні технології і засоби навчання, № 2, с. 29-44

MOBILITY: A SYSTEMS APPROACH СИСТЕМНОСТЬ: СИСТЕМНЫЙ ПОДХОД МОБИЛЬНОСТЬ: СИСТЕМНИЙ ПІДХІД

Журнальна стаття [WOS](#) [Scopus](#) [36](#)

Mykola I. Striuk, Serhiy O. Semerikov, Andrii M. Striuk

Кількість публікацій за роками

Кількість цитувань за роками

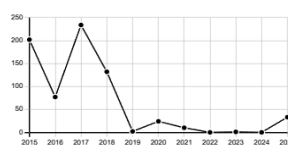

Рис. 1. Сторінка профілю Фахового видання у БД OUCI

На цій сторінці також представлено найкращі 10 видань за Індексом Гірша, в якому Фахове видання посідає 2-ге місце (рис. 2).

Аналітика

Рис. 2. Сторінка розділу Аналітика БД OUCI

Для розвитку цифрової компетентності наукових і науково-педагогічних працівників було розроблено спецкурс «Методика використання бази даних Open Ukrainian Citation Index для розвитку цифрової компетентності наукових і науково-педагогічних працівників» (Спецкурс) [5], що включає інструктивні матеріали: вебресурси, матеріали посібників, статей, а також матеріали для проведення семінарів-тренінгів лекції-презентації, тексти доповідей та ін.

Метою Спецкурсу є набуття знань вмінь і навичок науковими і науково-педагогічними працівниками з використання БД OUCI для розвитку їх цифрової компетентності у професійній діяльності шляхом вивчення теоретичного матеріалу по кожному з визначених

модулів і поступове опанування слухачами курсу практичними навичками використання сервісу OUCI та іншими бібліометричними й наукометричними системами.

Категорії слухачів: наукові працівники установ Національної академії педагогічних наук України (далі – НАПН України); науково-педагогічні працівники; аспіранти; докторанти; здобувачі наукових ступенів у галузі педагогічних наук; студенти-магістри педагогічних спеціальностей.

Завдання навчання: надати слухачам теоретичні знання з питань використання БД OUCI та інших бібліометричних й наукометричних систем, досвіду їх застосування у науково-педагогічній діяльності; сформувати вміння та навички використання сервісів OUCI науковими та науково-педагогічними працівниками; підвищити рівень їх цифрової компетентності для забезпечення інформаційно-цифрової підтримки (далі – ІЦ-підтримки) наукової діяльності.

Концепція навчання передбачає опанування слухачами знань з теорії та практики застосування сервісів системи OUCI в галузі педагогічних наук на основі навчання, самостійної роботи, використання різних видів навчальної діяльності, взаємодії з учасниками навчання.

Навчально-методичне забезпечення. Під засобами навчання розуміються різноманітні матеріали й знаряддя навчального процесу, завдяки яким досягаються визначені цілі навчання.

Технічне та ресурсне забезпечення. Навчальний процес *Спецкурсу* рекомендовано супроводити низкою наступних технічних засобів навчання та ІЦТ: сервіси системи OUCI; освітні вебсайти, підключення до мережі Інтернет, ПК, інтерактивна дошка, проєктор, безкоштовні антивірусні програми; освітні вебсайти. Базовим засобом ІЦТ у навчанні є БД OUCI.

Зміст навчання. Учасникам навчального процесу надається низка інформаційно-довідкових та методичних матеріалів. *Спецкурс* побудований лінійно-блочним способом: матеріал подається послідовно з поступовим ускладненням, при цьому розподілений на самостійні структурні одиниці (модулі). Курс складається з 2-х тематичних модулів, що відносяться до інваріативної складової, особливістю яких є те, що засвоєння їх змісту та практичне опрацювання спрямоване на підвищення рівня цифрової компетентності наукових і науково-педагогічних працівників для забезпечення ІЦ-підтримки наукової діяльності.

Для досягнення навчальних цілей передбачено використання різноманітних *форм навчання*, включаючи лекції, семінари, практичні заняття, тренінги, а також самостійну і індивідуальну роботу, консультування та контрольні заходи для оцінювання досягнень слухачів (загальна кількість годин – 26).

Методи навчання для проведення занять: *організація навчально-пізнавальної діяльності* – створення умов для активного засвоєння знань; *стимулювання та мотивація* – заохочення слухачів до навчання та формування інтересу до матеріалу; *контроль* – перевірка знань та оцінка навчальних досягнень. Ці методи спільно забезпечують ефективний процес навчання.

Організація навчального процесу базується на основних дидактичних принципах, які включають: *науковість* – відбір навчального змісту та методів, що відповідають науковим знанням; *систематичність і послідовність* – логічне викладання та засвоєння інформації; *грунтовність* – закріплення знань та розвиток навичок; *доступність* – врахування рівня розвитку та вікових особливостей учнів; *свідомість і активність* – стимулювання самостійної діяльності слухачів; *наочність* – використання візуальних засобів навчання; *синтез інтелектуальної й практичної діяльності* – поєднання теорії з практикою; *індивідуальний підхід* – врахування особливостей кожного слухача. Ці принципи забезпечують ефективність та якість навчання.

Проведення практичних занять, на яких слухачі будуть працювати з реальними даними з OUCI. Це допоможе їм відпрацювати навички пошуку, аналізу та оцінки наукової інформації. Оцінка результатів навчання повинна відбуватися шляхом проведення тестування або порівняння наукових публікацій до і після проходження *Спецкурсу*.

Прогнозований результат реалізації Спецкурсу: підвищення рівня цифрової

компетентності наукових і науково-педагогічних працівників, що сприятиме ефективному вирішенню професійних завдань завдяки застосуванню БД OUCI як засобу ІТ-підтримки наукової діяльності.

В результаті опанування навчального матеріалу *Спецкурсу* для наукових і науково-педагогічних працівників» слухачі будуть *знати*: зміст базових понять: «цифрова компетентність», «наукометричні показники», «індекс цитування», «бібліометрія», «наукометрія», «вебометрія», «інформетрія» та ін.; основи цифрової науки: нормативну базу, цілі, напрями застосування, етапи становлення наукометрії та ін.; принципи використання міжнародних і вітчизняних наукометричних та бібліометричних систем (Academia.edu, Index Copernicus, Mendeley та ін.); основні підходи до наукометрії, отримання статистичних даних щодо вебресурсів; функції, можливості, принципи формування та структуру сервісу OUCI та ін.

Слухачі будуть *уміти*: створювати й реєструвати наукометричні профілі науковця в різних наукометричних базах; працювати як користувач в БД OUCI; правильно оформляти наукові статті відповідно до вимог БД OUCI; використовувати OUCI для відстеження цитувань своїх публікацій та ін.

Висновки. Розвиток цифрової компетентності наукових і науково-педагогічних працівників є надзвичайно важливим у сучасному інформаційному суспільстві. Використання таких інструментів, як Open Ukrainian Citation Index, не лише покращує доступ до наукової інформації, але й сприяє формуванню сучасного підходу до наукових досліджень. Регулярні тренінги та навчальні програми можуть допомогти науковцям і педагогам ефективно інтегрувати ці інструменти у свою професійну практику.

Система OUCI створена як допоміжний інструмент вченим у пошуку наукових публікацій, збору статистичних даних та має на меті розширення читацької аудиторії українських наукових журналів.

Таким чином, важливе значення для наукових і науково-педагогічних працівників має набуття знань та розвиток вмінь і навичок щодо використання бібліометричних, вебометричних і наукометричних систем з метою підвищення показників професійної діяльності. Розроблений *Спецкурс* має практичну спрямованість і призначений науковим та науково-педагогічним працівникам в галузі педагогічних наук, аспірантам, докторантам для підвищення кваліфікації в системі післядипломної педагогічної та вищої освіти. Навчання слухачів за *Спецкурсом* можливо реалізувати як очно на базі Інституту цифровізації освіти НАПН України або інших наукових установ Академії, так і за дистанційною або змішаною формою навчання шляхом розроблення масового онлайн курсу.

Для забезпечення ефективності методики важливо інтегрувати її в існуючі освітні програми. Співпраця між університетами та платформами наукових публікацій може сприяти обміну досвідом та ресурсами. Розвиток цифрової компетентності є важливим для адаптації до швидко змінюваного світу і підвищення конкурентоспроможності на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Биков, В. Ю., Спірін, О. М., & Пінчук, О. П. (2020). Сучасні завдання цифрової трансформації освіти. *Неперервна професійна освіта XXI ст.: Вісник Кафедри ЮНЕСКО*. № 1. 27–36. DOI: [https://doi.org/10.35387/ucj.1\(1\).2020.27-36](https://doi.org/10.35387/ucj.1(1).2020.27-36).
2. Спірін, О. М., & Овчарук, О. В. (2021). Цифрова компетентність. *Енциклопедія освіти. Нац. акад. пед. наук України: 2-ге вид., допов. та перероб.* Київ: Юрінком Інтер. 1095–1096. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730767>.
3. Спірін, О. М., Іванова, С. М., Франчук, Н. П., & Кільченко, А. В. (2024). Основні складники цифрової компетентності наукових і науково-педагогічних працівників. *Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*. Т. 2 № 10. 91-103. DOI: [https://doi.org/10.35387/ucj.2\(10\).2024.0007](https://doi.org/10.35387/ucj.2(10).2024.0007).
4. Кільченко, А. В. (2020). Використання бази даних Open Ukrainian Citation Index. *Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології у виробництві та освіті*.

- стан, досягнення, перспективи розвитку*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Черкаси, 16-22 берез. 2020 р. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького. 224-226. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720358/>.
5. Лабжинський, Ю. А., Кільченко, А. В., Шиненко, М. А., & Ткаченко, В. А. (2025). Методика використання бази даних «Open Ukrainian Citation Index для розвитку цифрової компетентності наукових і науково-педагогічних працівників: спецкурс / ред. С. М. Іванова. Київ: ІЦО НАПН України, 26. <http://lib.iitta.gov.ua>.